THE SEMANTICS OF ROMANIAN PHYTONIMS

Nagy Imola, Assist. Prof., PhD, Sapientia University of Târgu-Mureș

Abstract: This paper focuses on the terminology of horticulture and the interferences between Romanian and Hungarian plant names. We wish to present a set of Romanian plant names which have been considered calques in the specialist literature. We also aim to approach the issue of the historical evolution of the Romanian botanical terminology, covering aspects related to the differences between technical, semitechnical terms and items from the general vocabulary.

Keywords : terminology, scientific and popular, taxonomy, botanical names.

Cercetările terminologice reprezintă o ramură în expansiune a cercetărilor de tip lingvistic, acest tip de studiere a unor fenomene de limbaj specializat având întotdeauna o puternică componentă interdisciplinară. Terminologia este o lexicologie specializată (Cabré: 1999), adică este ştiinţa care se ocupă de comunicarea specializată şi de aspectele limbajelor specializate, profesionale. Ileana Busuioc şi Mădălina Cucu precizează că „situaţia de comunicare care face obiectul de studiu al unei ştiinţe tinere cum este terminologia este *comunicarea specializată*, care se defineşte prin faptul că indivizii sociali comunică între ei într-un cadru socio-profesional specializat. Această situaţie generează un vocabular de specialitate, o terminologie, de fapt un limbaj specific, cu o circulaţie clar definită." (Busuioic-Cucu) Faptul, că terminologia este probabil cea mai tânără ramură a cercetării lingvistice este trădat şi de faptul, că obiectul de studiu al ei nu are încă o denumire unică şi unanim acceptată, şi situaţia este similară atât în limba română (unde întâlnim deopotrivă *limbaj specializat, limbaj profesional, comunicare specializată, comunicare profesională, tehnolect*), cât şi în cea engleză (*specialized languages, special languages, specialized communication, technical English, scientific English, English for special or specific purposes-ESP, English for Occupational Purposes, Professional English* sau, mai recent *Academic and Professional Languages* (Nagy, 2011). În limba maghiară există doi termeni concurenţi, *szaknyelv* şi *szakmai nyelvhasználat*, dintre care primul pare să câştige teren.

În acest articol ne propunem să abordăm terminologia ştiinţelor horticole în special prin prisma numelor de plante româneşti şi a modului în care ele au evoluat, mai ales din perspectiva contactelor cu alte limbi. Aspectele semantice şi terminologice ale fitonimelor româneşti este privit în special în relaţie cu fenomenul calchierii. Cunoaşterea şi denumirea plantelor are o istorie îndelungată. Din antichitate până în Evul Mediu predominau sistemele utilitariste (Săvulescu, 2010). Taxonomia linneană a fost precedată de contribuţia lui Gaspar Bauhin (*Pinax theatri botanici*, 1596), care a încercat să introducă sistemul binominal în nomenclatură. Părintele sistematicii este Carl von Linné sau Linnaeus, un botanist suedez care introduce, în 1753, nomenclatura binară, în limba latină (*Species Plantarum*- 1753, *Systema Naturae* - 1758).

În secolul al XIX-lea latina era tot mai intens concurată de numeroasele limbi naţionale, şi pentru a se evita instaurarea unui haos terminologic, Congresul Botanic de la Viena (1905) a impus obligativitatea utilizării denumirilor latine ca denumiri ştiinţifice oficiale. Azi, unicitatea şi standardizarea numelor de plante este asigurată şi reglementată de coduri de nomenclatură : *Codul Internaţional de nomenclatură botanică* (*The Melbourne International Code of Nomenclature for algae, fungi, and plants*, *Codul Internaţional al Plantelor Cultivate* (*The International Code of Nomenclature for Cultivated Plants.*

În ceea ce priveşte denumirea plantelor în limba română, Dumitru Bejan (1991) observă că prima atestare scrisă a unor nume româneşti de plante se află într-un manuscris

BDD-V109 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 05:52:49 UTC)

de la 1700, care cuprinde un glosar slavo-român, intitulat *Glosar de plante slavono-român*, reprodus de M. Gaster la pagina 355-357 din *Chrestomaţia română*, vol I, Bucureşti, 1891. Glosarul cuprinde două părţi: un glosar de *erburi* şi un glosar de *pomi*. Ioan Milică (2010) citează şi alte cercetări mai recente care arată că primele atestări ele numelor de plante ar fi mai vechi. „În studiul introductiv la *Dictionarum valachico-latinum*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2008, Gheorghe Chivu (2008, p. 12) editorul textului concluzionează, în baza unor dovezi clare, că dicţionarul a fost scris fără dubiu la mijlocul secolului al XVII-lea (la o dată cuprinsă între 1640 şi 1660). Cu privire la denumirile de plante, editorul textului comentează că dicţionarul oferă ... specialiştilor cel mai bogat inventar de termeni etnobotanici dintre scrierile româneşti alcătuite până la mijlocul secolului al XVIII-lea" (Milică, 2010).

Printre cei mai importanţi autori români în literatura botanică Elena Săvulescu (2010) îi citează pe Alexandru Borza, *Starea de azi a cunostintelor despre filogenia plantelor*, Iuliu Prodan, *Flora pentru determinarea si descrierea plantelor care cresc in Romania*, Alexandru Beldie, *Flora Romaniei*, Traian Savulescu, *Flora RP Romane*, vol I-XIII. Studierea denumirilor de plante a fost efectuată, pe teren românesc, mai ales de D. Bejan (*Nume româneşti de plante,* 1991, Cluj-Napoca) şi Al Borza (*Dicţionar etnobotanic*, 1968, Bucureşti).

Andrei Negru face o analiză pertinentă a concluziilor formulate de Bejan în legătură cu istoria terminologiei botanice româneşti. Una dinte aceste concluzii este legată de originea termenilor etnobotanici: „Sub aspectul istoriei terminologice româneşti, începuturile acesteia trebuie căutate în numele de plante dacice cuprinse în lucrările învăţaţilor antici (Pseudo-Apuleius-Platonicus) … A doua componentă a fundamentului lexicului botanic românesc, mult mai numeroasă şi mai importantă o constituie numele de plante aduse de romani odată cu venirea lor în Dacia " (Negru, 2010: 86, apud Bejan, 1991:230). Iată câteva exemple: carpen (Carpinus), ulm (Ulmus), cireş (Cerasus), fag (Fagus), plop (Populus), etc.

În privinţa influenţei altor limbi, Bejan subliniază rolul unor limbi proxime: „influenţele exercitate asupra limbii române, prin aceasta şi asupra lexicului botanic românesc, sunt: parţial slavă, bulgară, germană, greacă bizantină. Maghiară, sârbo-croată, turcă veche, ucraineană… franceză, germană, italiană şi engleză, fiind influenţe mai noi" (Negru, 2010: 86, apud Bejan, 1991:235). Nomenclatura botanică românească se constituie din elemente moştenite (dacice, latine), elemente împrumutate şi elemente create din calchieri ale numelor ştiinţifice internaţionale. În articolul său, Andrei Negru pune problema a ceea ce el numeşte *situaţii de impas ale nomenclaturii botanice naţionale* sau haos în circulaţia uzuală scrisă şi vorbită a nomenclaturii româneşti. „Adevărul este că majoritatea absolută a genurilor şi speciilor de plante … nu au denumiri în limba maternă sau, deseori, denumirile româneşti ale speciilor sunt omonine (mai multe specii poartă a singură denumire română) ori sinonime, dialecte locale (o singură specie poartă mai multe denumiri româneşti). Aplicarea în literatura de botanică taxonomică numai a denumirilor populare de plante reprezintă nu altceva decât un ecou … al conceptului depăşit de poporanism" (Negru, 2010:87). Autorul aduce, ca exemplu de precizie taxonomică ce poate servi ca model pentru nomenclatura ştiinţifică românească nomenclatura rusească. Motivul? Traducerea şi calchierea din latină ca procedeu de formare a numelor ştiinţifice în limba naţională. „Peste 90% din denumirile ştiinţifice naţionale ruseşti ale speciilor reprezintă traduceri şi preluări ale denumirilor latineşti, iar cca 6-7 % sunt selectate din multitudinea denumirilor vocanularului popular rusesc… botaniştii ruşi au standardizat denumirile ruseşti şi ale taxonilor familiali ... utilizând procedeul de traducere sau preluare şi adaptare a denumirilor latineşti la specificul limbii ruse contemporane". (Negru, 2010: 88)

BDD-V109 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 05:52:49 UTC)

Se consideră că denumirea ştiinţifică (*nomen scientificum*) este cea latină, nomenclatura ştiinţifică a suferit, pe parcursul timpului, un proces de uniformizare şi standardizare, din cauza necesităţii unei denumiri precise şi stabile, universal valabile pentru plante.

În acelaşi timp, se consideră nume ştiinţific şi numele de plante în limbi naţionale, dacă sunt îndeplinite criteriile unui proces denominativ ştiinţific, un nume corespunzându-i doar unei specii. (Negru, 2010: 88) Denumirea taxonului în limba naţională se numeşte şi ea denumire ştiinţifică, doar dacă nomenclatura botanică este standardizată şi elaborată, fiecărui taxon îi corespunde o singură denumire ştiinţifică. Există, pe lângă denumirea ştiinţifică în limba latină şi în limba naţională, aşa-numitele denumiri populare ale plantelor (*folk taxonomy*), care cunosc fenomene precum sinonimia, omonimia, etc. Există, prin urmare, o nomenclatură botanică internaţională, nomenclatură botanică naţională şi o nomenclatură botanică populară. În terminologia botanică savantă denumirea genului este un fel de nume de familie, iar numele speciei are funcţia unui prenume.

Taxonomia botanică populară (folk taxonomy) se referă la numele popular al plantelor Linnaeus a publicat, şi el, o Floră a Suediei, o colecţie a numelor populare de plante din ţara sa natală (*Flora Svecica*, 1745); aici, el a înşirat numele populare (binominale şi ele) alături de cele ştiinţifice. Primele nume date plantelor în istorie au fost denumirile populare. Numele populare au următoarele dezavantaje: au valoare regională; nu toate speciile au nume popular, uneori numele popular se adresează genului întreg (mărul, ne referim la genul *Malus*, nu la specie); specii, genuri sau familii diferite pot avea acelaşi nume popular, de exemplu *Lathyrus tuberosus* (o buruiană) şi *Nigritella nigar* (o orhidee) au acelaşi nume popular românesc, *sângele voinicului* (Săvulescu, 2010).

Numele populare nu sunt standardizate sau reglementate prin documente internaţionale, asemenea numelor ştiinţifice latineşti sau numelor plantelor cultivate. Ortografierea numelor populare urmează regulile ortografice generale ale diferitelor limbi. Totuşi, în general se recomandă scrierea lor cu caractere romane, cu iniţiale mici, excepţie făcând doar numele de persoane sau toponimele. Scrierea cu litere mici se aplică şi atunci, când un nuem propriu se transformă în nume comun. În limba română, ortografia numelor de plante se supune ortografiei generale a substantivelor comune, şi anume se scriu, în general, cu literă mică. Varietăţile de plante, de animale, soiurile de vin, produsele alimentare se scriu, şi ele, cu literă mică: cabernet, cornul-caprei (varietate de ardei), ionatan[1], etc.

În volumul *Nume româneşti de plante* Dumitru Bejan prezintă, pe lângă principalele izvoare ale lexicului botanic românesc, şi o analiză a structurii acesteia. În opinia cercetătorului lexicul botanic românesc cuprinde un strat primar şi un strat secundar. Stratul primar „cuprinde cuvinte al căror sens (fundamental) se referă, în general, numai la lucrul denumit, adică la planta respectivă, ea fiind divizată în nume de plante moştenite şi nume de plante împrumutate" (Bejan, 1991: 31). Cu alte cuvinte, stratul primar ar curpinde denumirile moştenite din limba latină şim denumirile de origine dacică, iar stratul secundar ar curpinde denumirile de plante împrumutate din alte limbi. Bejan, de asemena, face diferenţierea dintre denumirea populară a plantelor (subiectul principal al volumului său) respectiv taxonomia ştiinţifică. „Numele populare (româneşti ale plantelor) se opun numelor culte, oficiale, literare ale acestora, cele din urmă fiind moştenite din limba traco-dacilor şi din latină, împrumutate din limbile cu care româna a venit în contact direct sau indirect (atât cele din stratul primar, cât şi cele din stratul secundar) şi calchiate (de botanişti ori de către alţi cunoscători ai plantelor) după numele ştiinţifice ori inventatede ei pentru limbajul lor specializat.... Specialiştii (botaniştii în special) au opus numele populare ale plantelor numai

[1] www.ortografia.ro

BDD-V109 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 05:52:49 UTC)

numelor ştiinţifice ale acestora, nume identice la unii cu numele latine ale plantelor, deoarece se uzează de cuvinte latineşti şi de cuvinte din alte limbi, dar latinizate. Opoziţia trebuie făcută şi cu alte straturi ale lexicului botanic, adaptări şi traduceri după numele ştiinţifice şi nume colecţionate sau împrumutate din alte limbi (din stratul secundar), nume care, în cea mai mare parte, au intrat în categoria numelor oficiale, generalizate, standardizate ... care ţin mai mult de limbajul specialiştilor. O parte din ele a ajuns (de sus în jos, pe căi cărturăreşti) şi în popor, fără însă a le putea zice denumiri populare" (Bejan, 1991: 36-37). Acest ultim fenomen semnalat de Bejan nu este nimic altceva decât fenomenul de migrare a termenilor din categoria termenilor tehnici, semi-tehnici şi vocabularul general. Dacă la începutul implementării modelului ştiinţific acesta a fost influenţat de modelul empiric, azi putem vorbi de o inversare a rolului şi modelul savant exercită o influenţă modelatoare asupra modelului empiric: un exemplu în acest sens ar putea fi denumirea populară de mătrăgună, înlocuită treptat cu termenul ştiinţific de beladonă, termen care a migrat din categoria de *terminus tehnicus* în vocabularul general. Un fenomen asemănător s-a întâmplat şi cu înlocuire unor denumiri populare cu denumiri de soiuri sau denumiri latineşti aparţinând taxonomiei ştiinţifice: mangold pentru sfeclă pentru peţiol (*Mangold lucullus* în latină, mángold în limba maghiară), echinacea (*Echinacea purpurea* în latină, bibor kasvirág în limba maghiară), latirus (*Lathyrus odoratus* în latină, szagos lednek în limba maghiară), anemona (szellőrózsa în limba maghiară) sau degetar (*Digitalis purpurea*) denumit recent floare de gloxinia.

Denumirea populară este strict definită de Bejan, din această categorie fiind excluse împrumuturile de orive natură. „Criteriul esenţial de încadrare a unui nume de plantă în categoria celor poulare ar trebui să fie deci crearea acestuia pe terenul limbii de către categoriile sociale amintite (ţăranii, învăţătorii, preoţii), din materialul existent în limbă şi prin procedee specifice acesteia, nume care astfel creat se opune unui nume ştiinţific, unui nume moştenit sau împrumutat, unui nume rezultat din numele ştiinţific al plantelor, cu alte cuvinte unui nume oficial, generalizat, standardizat, chiar tehnic al plantei, acestea putând intra în categoria numelor literare" (Bejan, 1991: 37).

Printre termenii botanici româneşti cu etimologie maghiară Bejan aminteşte: acaţ (*Robinia pseudoacacia*, akác în limba maghiară), agriş (*Ribes grossularia*, egres în limba maghiară), boglar (*Ranunculus sceleratus*, boglárka în limba maghiară), bolonică (*Sium latifolium*), captalan (*Petasites hybridus*), hadlan (*Cannabis sativa*), mohor (*Setaria*, muhar în limba maghiară). Printre denumirile du trei etimologii mai găsim următorii termeni cu etimologie maghiară, gemană şi sârbocroată: ribizli (*Ribes rubrum*), maghiară, germană şi bulgară : cartafiol (*Brassica oleracea* var. *botrytis*, karfiol în limba maghiară).

În subcapitolul *Nume româneşti de plante carea au corespondente în alte limbi* Bejan include acele denumiri care sunt calchiate după diverse limbi cu care româna a intrat în contact. Notăm că selectăm acele exemple în care paralelismul este semnalat în limbile engleză sau maghiară.

Printre denumirile în cazul cărora numele plantelor apare în mai multe limbi există cazuri în care structura numelui este identică: Arborele vieţii (*Thuja*): arbor vitae in engleză, arţar-alb (*Acer pseudoplatanus*): fehér jávorfa în maghiară, alune-de-pământ (*Arachis hypogaea*): földimogyoró în maghiară, ground nut în engleză, cireaşa lupului (*Atropa belladona*): farkas cseresznye în maghiară, creasta cocoşului (*Celosia crestata*): kakastaréj în maghiară, fasole soia (*Ghycine hispida*): szójabab în maghiară, soy bean în engleză, gura leului (*Antirrhinum majus*): oroszlánszáj în maghiară, floare de nu-mă-uita (*Myosotis*): nefelejts în maghiară, forget-me-not în engleză, pecetea-lui-Solomon (*Polyognatum*): salamonpecsét în maghiară, Solomon's seal în engleză, ridiche de lună (*Raphanus sativus* ssp. *radicula*): hónaposretek în maghiară, salcie plângătoare (*Ruscus aculeatus*): szomorúfűz

BDD-V109 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 05:52:49 UTC)

în maghiară, weeping willow în engleză, urechea şoarecelui (*Hieracium pilosella*): mouse-ear hawkweed în engleză , egérfül fű în maghiară.

O altă subcategorie a acestor posibile calcuri o reprezintă cazurile în care structura numelui nu este aceeaşi, dar păstrează o invariantă: cruciuliţă (*Senecio*): keresztfű în maghiară, gâscariţă (*Arabis alpina*) lúdfű în maghiară, iarba lui Timofte(u/ie) sau timoftică (*Phleum pratense*): Timothy grass în engleză. Notăm că în aceste cazuri calchierea s-ar fi putut produce pe modelul englezesc atât în limba maghiară, cât şi în limba română.

Un al doilea tip de calcuri sunt numele cu structură identică în limbile română, maghiară şi germană. Printre acestea unele au structură identică: barba caprei (*Filipendula ulmaria*): kecskeszakállfű în maghiară, Geißbart în germană; ceapă-de-iarnă (*Allium fistulosum*): téli hagyma în maghiară, Winterzwiebel în germană; cireaşa evreului (*Physalis alkekengi*): zsidócseresznye în maghiară, Judenkirsche în germană; floarea broaştei (*Taraxacum officinale*): békavirág în maghiară, Krotenblume în germană, floarea clopotului (*Aquilegia vulgaris*, denumită şi căldăruşă în limba română): harangvirág în maghiară, Glockenblume în germană; laptele lupului (*Euphorbia*): farkastej în maghiară, Wolfmilch în germană; lemn-de-acăţ (*Robinia pseudoacacia*): akácfa în maghiară, Akazienbaum în germană; mama-secării (*Claviceps purpurea*): anyarozs în maghiară,, Mutterkorn în germană; varză chel (*Brassica oleracea* var. *sabauda*): kelkáposzta în maghiară, Kilkraut în germană; salata iepurelui (*Prenanthos puyrpurea*): nyúlsaláta în maghiară, Hasenlatich în germană. Altele au o structură parţial identică: cocoşei (*Eryotronium dens-canis*): kakasmandikó în maghiară, Kockoschamandiko în germană sau trâmbiţar (*Catalpa bignonioides*): trombitafa în maghiară, Trompetenbaum în germană.

Un al treilea tip de calc este paralelismul denumirilor română şi maghiară: alac roşu (*Triticum spelta*): piros alakor în maghiară; barba-lui-aron (*Arum maculatum*): áronszakáll în maghiară[2]; brusturul măgarului (*Petasites hybridus*) szamárlapu în maghiară[3]; coardă-de-găină (*Anagalis arvensis*); tyúkhúr în maghiară; fasole bihalcă (*Phaseolus multiflorus*): bivalypaszuly în maghiară; floarea cucului (*Cypripedium calceolus*): kakukkvirág în maghiară; floarea secfiu (*Anthemis nobilis*): szekfű virág în maghiară; floare-de-stea (*Lycninis calcedonica*): csillagvirág în maghiară; iarbă-de-cale (Plantago major): útifű în maghiară; lemnul domnului (*Arthemisia abrotanum*): istenfa în maghiară; mărul lupului (*Aristolochia clematitis*): farkasalma în maghiară; macrişul calului (*Rumex acutus*): lósóska în maghiară; macul cioarei (*Hibiscus trionum*): varjúmák în maghiară; părul orfanei (*Adianthum capillus veneris*): árvalányhaj în maghiară; pute-Lizi (*Pelargonium zonale*): büdös Lizi în maghiară; rujă-bajă-roşie (*Paeonia officinalis*): piros bazsarózsa în maghiară; sacfiu turcesc (*Dianthus barbatus*): törökszekfű în maghiară; spinul asinului (*Paliurus spina-christi*): szamártövis în maghiară; strugurii câinelui (*Solanum nigrum*): ebszőlő în maghiară; viorea-de-tot-felul (*Matthiolaincana*): mindenféle viola în maghiară. Semnalăm, că unele dintre denumirile româneşti sus amintite au rămas denumiri populare, unele cu circulaţie regională (de exemplu sacfiu turcesc denumită în taxonomia ştiinţifică latină sau internaţională Dianthus barbatus poartă denumirea de garofiţă turcească sau de grădină în taxonomia ştiinţifică românească).

Bejan mai oferă exemple de calcuri după limbile germană, franceză, ucraineană sau sârbo-croată, aspect asupra căruia nu insistăm. Bejan consideră că „ cele mai multe din numele de plante analizate mai sus ar putea fi rezultatul imitării unor modele din limbile cu care româna a venit în contact direct şi indirect. Acolo unde numele au aceeaşi structură în mai multe limbi deodată, acestea au ajuns în limba română prin intermediul maghiarei sau germanei mai ales, lucru demosntrabil mai cu seamă prin aceea că ele provin cu preferinţă

[2] În limba engleză este Aaron s beard, deci ar putea fi un calc după model englezesc

[3] szamárkóró este o alta denumire, nesemnalată de Bejan, iar brusturul măgarului este un calc identic după szamárkóró, nu după szamárlapu

BDD-V109 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 05:52:49 UTC)

din lucrări aflătoare în Transilvania. Acelaşi argument se poate aduce şi pentru numnele de plante a căror structură ar putea calchia structura numelor din maghiară şi germană. Fenomenul ar putea fi şi invers adică din limba română unele nume să fi intrat în limbile respective. şi aceste nume fac parte din categoria celor oficiale, cărturăreşti şi generalizate ale plantelor. Normal că unele dintre ele s-au răspândit şi în popor" (Bejan, 1991: 165).

După trecerea în revistă a calchierii denumirilor de plante după diverse modele, Bejan dezvoltă (în capitolul intitulat *Calcuri ale numelor ştiinţifice*) tema migrării termenilor dinn taxonimia internaţională în taxonomia ştiinţifică sau cea populară în limba română. „Multe nume româneşti de plante care aproape în toate lucrările de etnobotanică şi botanică românească ori de altă natură sunt considerate populare, provin, în realitate, de la numele ştiinţifice (ale plantelor) prin calchierea (traducerea ori adaptarea) acestora în limba română. În felul acesta, ele intră mai degrabă în categoria numelor oficiale, standardizate şi generalizate ale plantelor, parte din ele ţinând de limbajul specialiştilor. Procedeul de a denumi în acest fel plantele este de natură cărturărească, el aparţinând astfel specialiştilor din domeniul botanic... Odată create, o bună parte din aceste nume a pătruns, prin mijlocirea cărţilor de botanică, de medicină populară, de farmacie şi a păturilor instruite din mediul rural în popor. După această difuzare verticală (de sus în jos), ele au fost rîspândite prizontal (de la o colectivitate la alta), ceea ce, după părerea noastră, nu le dă statut de nume populare" precizează Bejan (Bejan, 1991: 169). Fenomenul traducerii şi adaptării numelor ştiinţifice ale plantelor în limba română, atât de bine simţită azi, a început odată cu documentarea în scris a terminologiei botanice româneşti, printre primele surse Bejan amintind multe cărţi şi volume ale unor specialişti maghiari (Benkő József, 1783*„Nomenclatura Botanica. Füzéres nevezetek. Linneus rendi "zerént"*), şi s-a intensificat spre sfârţitul secolului al XIX-lea, atunci când terminologia latină şi cea românească apar deja paralel în lucrările de specialitate. Aceste denumiri româneşti de plante după modelul ştiinţific latinesc nu sunt considerate denumiri populare *stricto sensu*, Bejan consideră chiar că ele sunt cunoscute mai ales de specialişti, doar parţial de nespecialişti, aparţinând astfel, categoriei termenilor tehnici sau semitehnici. „Pentru terminologia românească a plantelor considerăm fundamentală opoziţia dintre numele populare româneşti ale acestora şi cele oficiale, oficial fiind sinonim aici cu literar, comun, generalizat si chiar standardizat. Prin numele oficial al unei plante înţelegem numele sub care apare planta respectivă în literatura cultă, în literatura de specialitate, în dicţionare (sub formă de cuvânt-titlu), în limbajul presei, al radioului şi al televiziunii, în etichete la oficii farmaceutice, în cursurile universitare, etc. Sursele limbajului oficial botanic sânt numele moştenite şi împrumutate ale plantelor, calcurile după numele ştiinţifice şi după alte limbi, şi numele create de specialişti. În plus, multe nume populare de plante au devenit nume oficiale, după cum unele dintre numele oficiale ale plantelor au ajuns pe diferite căi în popor, între cele două componente ale limbajului botanic românesc existând o zonă de interferenţă, care exclude deci o delimitare rigidă a lor" (Bejan, 1991: 237)

Printre influernţele importante Bejan aminteşte rolul influenţei slave, bulgare, germane, greceşti, maghiare, turceşti, şi mai recent franceze, italiene, engleze. „Am făcut o diferenţiere între împrumuturile provenite din perioadele arătate mai sus (cuprinse în stratul primar) şi între împrumuturile de metafore (curpinse în stratul secundar, care au intrat în limba română probabil mai târziu). Numele de plante împrumutate din alte limbi şi curpinse în stratul primar se referă la plante cultivate (arbuşti şi pomi fructiferi, fructe, legume, plante industruale) şi necultivate (arbori şi arbuşt, plante medicinale, plante industriale, plante ornamentale). ...Pe lângă componentele etimologice arătate mai sus, lexicul botanic românesc cuprinde şi altele, în care se includ nume de plante asemănătoare ca structură cu cele curpinse în subdiviziunile mari ale lexicului botanic popular românesc, componente care apar alături de numele populare româneşti ale plantelor, în stratul secundar; nume

BDD-V109 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 05:52:49 UTC)

româneşti de plante care au corespondente în alte limbi ... şi nume româneşti de plante cara aparţin numai limbajului specialiştilor, cu referire specială la arbori şi arbuşti, la soiuri şi varietăţi de legume, de pomi şi fructe, de viţă de vie şi struguri, de plante ornamentale. Aceste nume de plante se opun celor populare româneşti de plante numai prin aceea că n-au fost create de popor, chiar dacă unele dintre ele au ajuns să fie cunoscute de către acesta. Ele intră mai degrabă în categoria numelor oficiale ale plantelor. ” (Bejan, 1991: 236)

Flora şi fitonimele reprezintă una din cele mai interesante teme de cercetare lingvistică, care devine totodată, şi o sursă de dificultăţi dacă este vorba de traducere. „Terminologia botanică, variată atât la nivelul folosirii ei de către vorbitorii limbii-sursă, cât şi la nivelul limbii-ţintă, formează una dintre cele mai dificile probleme cu care se confruntă traducătorul şi terminologul. Dificultatea primă o formează găsirea corespondentului celui mai cunoscut, literar, echivalent din punct de vedere ştiinţific, o dificultate cauzată de numărul mare de numiri şi variante (regionale) din care trebuie extras termenul devenit literar, operaţie având ca punct de sprijin sintagma latină ce identifică, taxonomic, planta... Traducerea denumirilor nu este o acţiune simplă. Transpunerile defectuoase pun consumatorul interesat într-o mare încurcătură, iar pe specialişti, într-o căutare zadarnică în dicţionarele limbii-sursă sau ale limbii ţintă, spre a găsi echivalentul termenului tradus mot-a-mot” (Bălan-Mihailovici, 2011:177).

Bejan vorbeşte de opoziţia dintre nomenclatura ştiinţifică (latină, internaţională) a plantelor şi cea naţională, volumul său se ocupă în special de denumirile populare ale plantelor, fără ca autorul să precizeze varianta ştiinţifică a denumirii vreunei plante. De asemenea termenii cu care operează (*nume oficial, nume literar, comun, tehnic, generalizat sau standardizat*) demonstrează faptul, că la data elaborării volumului distincţia dintre nume ştiinţific şi nume popular, diferenţa dintre nomenclatura botanică internaţională, nomenclatura botanică naţională şi nomenclatura botanică populară era acceptată la nivel teoretic, dar nu exista încă o terminologie standardizată şi stabilizată în denumirea acestor tipuri de taxonomii botanice. Faptul, că azi vorbim de o nomenclatură ştiinţifică (internaţională şi naţională) şi de o nomenclatură populară în loc de nume oficial, literar sau celelelalte variante utilizate de Bejan, fenomenele care se petrec în interiorul acestor nomenclaturi, influenţele şi migraţia termenilor (de exemplu mai sus amintitul caz al beladonei în loc de mătrăgună) sunt toate semnele unui proces de stabilizare terminologică marcată prin inovaţie. Opinia noastră subscrie cumva şi celor exprimate de Bidu-Vrânceanu într-un studiu dedicat terminologiei agricole româneşti şi schimbărilor petrecute în interiorul acesteia de-a lungul timpului: „modificările esenţiale produse în a doua jumătate a secolului XX în ştiinţele agricole duc la concluzia că dominanta terminologiei utilizate este inovaţia. Aceasta se manifestă în forme şi grade diferite în funcţie de subdomenii şi ramuri. În unele ramuri (precum agricultura în sens restrâns sau cultura plantelor) inovaţia se manifestă la nivel conceptual-semantic, îmbinându-se cu tradiţia în păstrarea termenilor de bază (ca formă). Ramurile constituite în ultima parte a secolului se caracterizează integral prin inovaţie, au o codificare puternică şi o afiliere internaţională” (Bidu-Vrânceanu, 2010: 47)

Până la momentul apariţiei volumului lui Dumitru Bejan existau cercetări şi studii legate de terminologia românească din domeniul agriculturii, botanicii sau al biologiei. Printre aceste studii menţionăm: Dumitrăscel Stelian, *Terminologia uneltelor agricole în limba română pe baza ALR* în *Studii şi cercetări ştiinţifice*, 1962/2; Ursu, N. A, *Formarea terminologie ştiinţifice româneşti*, 1962; Dumitrăscel Stelian, *Neologismul în terminologia agricolă românească pe baza ALR*, în *Anuarul de filologie*, 1964; Dumitrăscel Stelian, *Numele maşinilor agricole în graiurile limbii române pe baza ALR*, în *Limba Română*, 1967/6; Gheorghina Haneş, *Terminologia botanică în opera lui Mihail Sadoveanu*, în *Limba Română*, 1967/1; D. Macrea, *Terminologia agricolă românească*, în *România literară*, 1973/19; Ion Nuţă, *Denumiri de soiuri de struguri în Moldova. Împrumuturile*, în *Anuar de*

BDD-V109 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 05:52:49 UTC)

lingvistică şi istorie literară, 1973/24; Picoş, C. A., *Contribuţii semantice asupra unor termeni de biologie*, în *Natura*, 1973/4; Ion Nuţă, *Note lexicale şi etimologice. Din terminologia viticolă*, în *Limba Română*, 1980/5; Ion Nuţă, *De la nume proprii la nume comune în terminologia viticolă*, în *Limba Română*, 1981/3; Sanda Reinheimer-Râpeanu, *Denumirile româneşti ale ciupercilor*, în *Limba Română*, 1981/6; Mircea Seche, *Transferul terminologiei zoologice româneşti la denumirea unor plante*, în *Studii şi cercetări lingvistice*, 1981/1; Ştefan, I. M.-Ed. Nicolau, *Scurtă istorie a creaţiei ştiinţifice româneşti*, 1981; Ion Nuţă, *Aspecte ale metaforei, în terminologia viticolă românească*, În *Anuar de lingvistică şi istorie literară, 1984/29;* Guţu Modest, *Câteva remarci cu privire la unele forme ale terminologiei zoologice româneşti*, în *Limba română*, 1984/1; Ion Nuţă, *Un caz de hipercorectare în terminologia viticolă: ceasla*, în *Limba Română*, 1985/5; Dumitru Bejan, *Despre numele ştiinţifice ale plantelor. Nume date genurilor*, în *Studia Universitatis Babeş-Bolyai*, 1985; Maria Purdela Sitaru, *Un sistem denominativ în terminologia românească de etnobotanică*, în *Studii şi materiale privitoare la terminologia românească de etnobotanică*, 1986; Ion Nuţă, *Note lexicale şi etimologice din terminologia viticolă şi pomicolă*, în *Bibliografia românească de lingvistică*, 1986-1987; Ion Nuţă, *Substantive proprii devenite comune în terminologia viticolă*, în *Bibliografia românească de lingvistică* 1986-1987; Nicolae Saramandu, *Terminologia agrară şi unitatea limbii române*, în *Flacăra*, 1987/36; Andrei, M, Andrei Cecilia, *Bioterminologia*, în *Natura*, 1987/1; Napoleon Albu, *Denumiri populare ale unor plante medicale*, în *Almanah Sănătatea 89*, 1989[4]. Volumul lui Dumitru Bejan, publicat în 1991 reprezintă, totuşi, un moment cheie în evoluţia studiilor dedicate taxonomiei botanice româneşti, el pregătind terenul pentru cercetări ulterioare efectuate de Andrei Negru, Ioan Milică, Aurelia Bălan-Mihailovici sau Angela Bidu Vrânceanu.

Bibliografie

Bălan-Mihailovici, Aurelia, 2011, *Despre traducerea numelor de plante în limba română*, in Dacoromania, serie nouă, XVI, nr.2, Cluj-Napoca, -. 176-177

Bejan, Dumitru, 1991, *Nume româneşti de plante*, Cluj-Napoca, Editura Dacia

Bidu-Vrânceanu, Angela, 2010, *Terminologia agricolă/agronomică*, în Angela Bidu-Vrânceau (coord), *Terminologie şi terminologii*, Bucureşti, Editura Universităţii Bucureşti

Cabré, Theresa, M., 1999, *Terminology. Theory, methods and applications*. In: Helmi Sonneveld, Sue Ellen Wright (editors): *Terminology and Lexicography Research and Practice* (1st ed. 1992 Barcelona, Emuries) Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins Publishing Company

Milică, Ioan, 2010, *Modele naive şi modele savante în reprezentarea lingvistică a realităţii: denumirile de plante*, in Revista Limba română, nr. 11-12, anul XX

Nagy Imola Katalin, *Terminology issues and guidelines for teaching English for Special Purposes*, in Doina Butiurcă- Inga Druţă- Imre Attila (eds), *Terminology and Translation Studies. Plurilingual Terminology in the Context of European Intercultural Dialogue*, Scientia Publishing House, Cluj-Napoca, 2011, ISBN 978-973-1970-63-9, pp. 271-284

Negru, Andrei 2010, *Principiile şi modalităţile de unificare şi standardizare a nomenclaturii botanice româneşti*, in Akademos, nr 1, martie

[4] Pentru a semnala evoluția remarcabilă a terminologiei și a termenilor față de momentul apariției acestor publicații, e de ajuns să ne gândim la sensul modificat al termenului *etnobotanic* (în 1986 desemnând doar numele populare ale plantelor) sau la impunerea formei de *plante medicinale* (probabil sub influența variantei engleze *medicinal plant*) în fața variantei din 1987, *plante medicale*

BDD-V109 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 05:52:49 UTC)

Resurse on-line

Busuioc Ileana, Cucu Mădălina, Introducere in terminologie, http://ebooks.unibuc.ro/filologie/terminologie/frameset5.htm

Săvulescu, Elena, 2010, Botanica sistematică, Bucureşti, http://www.horticultura.ro\fisiere\file\ID\Manuale

http: //www.ortografia.ro

http://ro.dexonline.ro

http://ro.termwiki.com

BDD-V109 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 05:52:49 UTC)